

Zbigniew Kwieciński   **„Wleczone za sobą długi ogon nieprzewycięzionej przeszłości”. Pierwsza dekada**

Kielar M.B. (2012), Integralna wizja Kena Wilbera i jej zastosowanie w edukacji, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.

Kozakiewicz M. (1983), Kryzys ekonomiczno-społeczny Polski a problemy wychowania, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego”, nr 1, s. 6–22.

Kozakiewicz M. (1988), Nowe problemy badań oświatowych, [w:] J. Nowak (red.), Oświata i wychowanie w okresie cywilizacyjnego przełomu, Wydawnictwo PTP i IRWiR PAN, Warszawa.

Kozakiewicz M. (1994), Wychowanie do demokracji w okresie wielkiej zmiany, „Kwartalnik Pedagogiczny”, nr 2, s. 89–98.

Król M. (2019), Mam nadzieję, „Gazeta Wyborcza”, nr 156, dodatek „Jakiej Polski potrzebujemy”, s. 8–9.

Król M. (2019), Rozmowa w programie „Fakty po faktach” w TVN, 29.05.2019.

Nowak J. (red.) (1987), Badania oświatowe a polityka oświatowa, Wydawnictwo PTP i IRWiR PAN, Warszawa.

Pęcherski M. (red.) (1985), Ciągłość i zmiana w systemie edukacji, Wydawnictwo PTP i IRWiR PAN, Warszawa.

Margalit A. (1996), The Decent Society, Harvard University Press, Cambridge.

Nowak J. (red.) (1988), Oświata i wychowanie w okresie cywilizacyjnego przełomu, Wydawnictwo PTP i IRWiR PAN, Warszawa.

Podgórecki A. (1985), Całościowa analiza społeczeństwa polskiego, [w:] J. Drewnowski (red.), Bieżące zagadnienia krajowe, P.I.N.O, t. II, Londyn.

Rand A. (2004), Powrót człowieka pierwotnego. Rewolucja antyprzemysłowa, tłum. Z.M. Czarnecki, Zysk i S-ka, Poznań.

ZG PTP (1983a), List otwarty Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego do pracowników nauki i nauczycieli z 22 kwietnia 1982 r., „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego”, nr 1, s. 22–23.

ZG PTP (1983b), Uchwała II Plenum Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego z 23 października 1981 r., „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego”, nr 1, s. 19–21.

Znaniński F. (1921), Upadek cywilizacji zachodniej, Gebethner i Wolff, Warszawa

Joanna Madalińska-Michalak   **Odpowiedzialność za przyszłe pokolenia: edukacja do autonomii**

Aviram A. (1993), Personal Autonomy and The Flexible School, "International Review of Education", nr 39 (5), s. 419-433. <https://doi.org/10.1007/BF01261592>

Bee H. (2004), Psychologia rozwoju człowieka, Zysk i S-ka, Warszawa.

- Bridges D. (1997), *Personal Autonomy and Practical Competence: Developing Politically Effective Citizens*, [w:] D. Bridges, *Education, Autonomy and Democratic Citizenship. Philosophy in a Changing World*, Routledge, London-New York.
- Birnbacher D. (1999), *Odpowiedzialność za przyszłe pokolenia*, tłum. B. Andrzejewski, P. Jackowski, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Brzezińska A.I. (2005), *Jak przebiega rozwój człowieka?*, [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Psychologiczne portrety człowieka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Ciążela H. (2001), *Obecny renesans idei społeczeństwa obywatelskiego a autonomiczność jednostki*, [w:] M. Orłowska, M. Jaworowska, H. Ciążela, *Różne oblicze podmiotowości we współczesnej Polsce. Analiza wybranych problemów w aspekcie pedagogicznym, socjologicznym i aksjologicznym*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Dworkin G. (1988), *The Theory and Practice of Autonomy*, Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511625206>
- Galas B. (2005), *Pokolenie*, [w:] T. Pilch, *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 4, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa.
- Golding M.P. (1972), *Obligations to Future Generations*, "Monist", nr 56, s. 85-99. <https://doi.org/10.5840/monist197256118>
- Forst R. (2005), *Political Liberty: Integrating Five Conceptions of Autonomy*, [w:] J. Christman, J. Anderson, *Autonomy and the Challenges to Liberalism*, Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511610325.012>
- Hessen S. (1997), *Podstawy pedagogiki*, Wydawnictwo "Żak", Warszawa.
- Kwieciński Z. (2019), *Edukacja w galaktyce znaczeń*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa.
- Levinson M. (1999), *The Demands of Liberal Education*, Oxford University Press, Oxford.
- Mackenzie C., Stoljar N. (red.) (2000), *Relational Autonomy*, Oxford University Press, New York-Oxford.
- Madalińska-Michalak J. (2019), *Kompetencje nauczyciela. Między działaniem zgodnie z możliwościami a koniecznością rozwoju zawodowego*, [w:] I. Kopaczyńska, M. Magda-Adamowicz (red.), *Dziecko w kształceniu instytucjonalnym. Idee - refleksje - badania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Marynowicz-Hetka E. (2007), *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1, PWN, Warszawa.
- Nedelsky J. (1989), *Reconceiving Autonomy: Sources, Thoughts and Possibilities*, "Yale Journal of Law and Feminism", nr 1, s. 7-36.
- Nussbaum M. (2006), *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership*, Belknap Press, Cambridge, MA. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1c7zftw>
- Olsen M. (2005), *Foucault, Educational Research and the Issue of Autonomy*, "Educational Philosophy and Theory", nr 37(3), s. 365-389. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2005.00127.x>
- Radlińska H. (1961), *Pedagogika społeczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław-Warszawa-Kraków.

Reich R. (2002), *Bridging Liberalism and Multiculturalism in American Education*, Chicago University Press, Chicago.

Sen A. (1999), *Development as Freedom*, Oxford University Press, Oxford. Ustawa z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela; Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.

Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty; Dz.U. z 2018 r., poz. 1457 ze zm.

Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe; Dz.U. z 2019 r., poz. 1148 ze zm.

Andrzej Maciej Kaniowski   **Autonomia wyzwaniem dla naszej edukacji**

Habermas J. (2019), *Moralität und Sittlichkeit*,
https://www.normativeorders.net/media/images/Programme/2019_Programme/Juergen%20Habermas_Moralitaet%20und%20Sittlichkeit.pdf (dostęp: 09.02.2020).

Garz D. (2009), *Lawrence Kohlberg - An Introduction*, Opladen, Budrich.
<https://doi.org/10.2307/j.ctvdf0gw4>

Kaniowski A.M. (2008), *Dyskurs publiczny a podstawy nowoczesnej kultury: kryzys jako wyzwanie*, [w:] M. Jaworska-Witkowska, *Jaka kultura? Jaki dyskurs? Sfera publiczna a spory o edukację, pedagogikę i zarządzanie*, Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie, Szczecin.

Kant I. (1953), *Uzasadnienie metafizyki moralności*, tłum. M. Wartenberg, przekład przejrzał R. Ingarden, PWN, Warszawa.

Kant I. (1984), *Krytyka praktycznego rozumu*, tłum. J. Gałęcki, PWN, Warszawa.

Kohlberg L., Hersh R.H. (1977), *Moral Development: A Review of the Theory*, "Theory Into Practice", vol. 16, nr 2, s. 53-59. <https://doi.org/10.1080/00405847709542675>

Madalińska-Michalak J., Jeżowski A.J., Więśław S. (2017), *Etyka w systemie edukacji we Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Ortega y Gasset J. (2008), *Bunt mas*, tłum. P. Niklewicz, Muza, Warszawa.

Pohlmann R. (2007), hasło: *Autonomie*, [w:] G. Bien, J. Ritter (red.), *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Bd. 1, unter Mitw. von mehr als 700 Fachgelehrten, Schwabe, Basel-Stuttgart.

Bogusław Śliwowski   **Pedagogika (braku) zaufania**

Fromm E. (2014), *Ucieczka od wolności*, tłum. O. Przekład, A. Zimilski, Czytelnik, Warszawa.

Górniewicz J. (2019), *De dignitate Academiae – constanter firmiterque. O dostojności Akademii – nieustannie i stanowczo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.

Haidt J. (2012), *Prawy umysł. Dlaczego dobrych ludzi dzieli religia i polityka?*, tłum. A. Nowak-Młynikowska, Wydawnictwo Smak Słowa, Sopot.

Kryl K., *Pasažová revolta*,
https://www.google.com/search?q=karel+kryl+pasazova+revolta+text&rlz=1C1CAFA_plPL828PL828&

[og=Karel+Kryl+-+Pas%C3%A1%C5%BEov%C3%A1+revolta&aqs=chrome.4.69i57j0l4.3529j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8](#) (dostęp: 17.09.2019).

Łopatka A. (1978), Nauki polityczne a pedagogika, [w:] M. Godlewski (red.), Pedagogika. Podręcznik akademicki, PWN, Warszawa.

Radkiewicz P. (2012), Autorytaryzm a brzytwa Ockhama, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

Schulz R. (2003), Wykłady z pedagogiki ogólnej. Perspektywy światopoglądowe w wychowaniu, t. 1, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.

Słowik P. (2019), Ministrze, czy ci nie żal... atakować kolegę z sal?, „Dziennik Gazeta Prawna”, nr 145 (5047), 29.07.2019.

Sztompka P. (2007), Zaufanie. Fundament społeczeństwa, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Wojciszke B. (2012), Przedmowa, [w:] J. Haidt, Prawy umysł. Dlaczego dobrych ludzi dzieli religia i polityka?, tłum. A. Nowak-Młynikowska, Wydawnictwo Smak Słowa, Sopot.

Wieviorka M. (2011), Dziewięć wykładów z socjologii, tłum. A. Trąbka, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków.

Zybertowicz A. m.in. (2015), Samobójstwo oświecenia? Jak neuronauka i nowe technologie pustoszą ludzki świat, Wydawnictwo Kasper, Kraków.

Urszula Ostrowska Edukacja wobec kryzysu zaufania. Spojrzenie z perspektywy aksjologicznej

Arystoteles (1996), Dzieła wszystkie, t. 5, tłum. zbiorowe, PWN, Warszawa.

Badura-Madej W. (wybór i oprac.) (1996), Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej: poradnik dla pracowników socjalnych, Interart, Warszawa.

Bartmiński J. (red.) (2001), Współczesny język polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

CBOS (2018), O nieufności i zaufaniu, "Komunikat z badań", nr 35, s. 1-14.

Chałas K., Maj A. (red.) (2016), Encyklopedia aksjologii pedagogicznej, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN, Radom.

Domański H. (red.) (2010), Legitymizacja w Polsce. Nieustający kryzys w zmieniających się warunkach?, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.

Encyklopedia PWN w trzech tomach (2006), PWN, Warszawa.

Foster J.B., Mc Chesney R.W. (2014), Kryzys bez końca, tłum. G. Konat, Instytut Wydawniczy Książka i Prasa, Warszawa.

Giddens A. (2008), Konsekwencje nowoczesności, tłum. E. Klekot, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- Gielarowski A. (2016), Kryzys kultury - kryzys człowieka. Fenomenologiczna krytyka kultury: Hessel, Levinas, Henry, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- James R.K., Gilliland B.E. (2012), Crisis Intervention Strategies, Cengage Learning, Inc, Belmont, CA, United States.
- Hall C.S., Lindzey G., Campbell J.B. (2004), Teorie osobowości, tłum. J. Kowalczyńska, J. Radzicki, M. Zagrodzki, PWN, Warszawa.
- Hardin R. (2009), Zaufanie, tłum. A. Gruba, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Lazarus R.S. (1990), Theory-Based Stress Measurement, "Psychological Inquiry", nr 1, s. 3-11.
https://doi.org/10.1207/s15327965pli0101_1
- Lazarus R.S. (1993), From Psychological Stress to the Emotions: A History of Changing Outlooks, "Annual Review of Psychology", nr 44, s. 1-21.
<https://doi.org/10.1146/annurev.ps.44.020193.000245>
- Lazarus R.S. (2001), Conservation of Resources Theory (COR): Little more than words masquerading as a new theory, "Applied Psychology: An International Review", nr 50, s. 381-391.
- Kopaliński W. (1988), Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Łuczewski M. (2010), Socjologia narodu w kryzysie. Krytyczne wprowadzenie, "Studia Socjologiczne", t. 199, nr 4, s. 7-35.
- Michalik-Surówka J. (2008), Zaufanie, [w:] T. Pilch (red.), Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. VII, V-Ż, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Mead G.H. (1934), Mind self and Society from the Standpoint of Social Behaviorist, University of Chicago, Chicago.
- Mead G.H. (1975), Umysł, osobowość i społeczeństwo, tłum. Z. Wolińska, PWN, Warszawa.
- Milerski B., Śliwerski B. (red.) (1999), Pedagogika. Leksykon, PWN, Warszawa.
- Nobis A. (2010), Chiny i globalny kryzys, "Kultura - Historia - Globalizacja", nr 8, s. 111-119.
- Ostrowska U. (2002), Relacje interpersonalne jako problem edukacyjny, [w:] U. Ostrowska (red.), Aksjologiczne aspekty relacji interpersonalnych w edukacji, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Ostrowska U. (2018), Edukacja wobec wyzwań współczesności. Refleksje aksjologiczne - między zwątpieniem a nadzieją, "Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna", nr 2(12), s. 17-33.
- Ostrowska U. (red.) (2002), Aksjologiczne aspekty relacji interpersonalnych w edukacji, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Seneka A. (1960), Listy moralne do Lucylusza, Edycja komputerowa: www.zrodla.historyczne.prv.pl, MMIII, s. 7 (dostęp: 30.11.2019).
- Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/lista/a;202.html> (dostęp: 30.10.2019).
- The New Lexicon Webster's Encyclopedic Dictionary of the English Language (1988), Lexicon Publications, Inc. New York.

Tight M. (1994), Crisis, What Crisis? Rhetoric and Reality in Higher Education, "British Journal of Educational Studies", vol. 42, nr 4 (grudzień 1994), s. 363-374.

<https://doi.org/10.1080/00071005.1994.9974009>

Sztompka P. (2002), Socjologia. Analiza społeczeństwa, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Sztompka P. (2007), Zaufanie. Fundament społeczeństwa, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Sztompka P. (2016), Kapitał społeczny. Teoria przestrzeni międzyludzkiej, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków.

Sztompka P. (2007), Zaufanie, nieufność i dwa paradoksy demokracji, [w:] P. Sztompka, M. Kucia (red.), Socjologia. Lektury, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Pilch T. (red.) (2003-2010), Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. I-VII oraz Suplement, Wydawnictwo Żak, Warszawa. <https://dorzeczy.pl/> (dostęp: 15.10.2019).

Ryszard Maciej Łukaszewicz   Edukacja wobec kryzysu zaufania, wspólnotowości i autonomii – która edukacja i jaka?

Arendt M. (2019), Szkoła dla innowatora. Kształtowanie kompetencji proinnowacyjnych (raport), Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii (serwis polskiego rządu, opublikowano 29.03.2019).

Bassets M. (2019), Francuskie trzylatki pójda do szkoły. Tak Macron walczy z nierównościami, EL PAIS, <https://wyborcza.pl/naszaeuropa/7,168189,24597348,francuskie-trzylatki-pojda-do-szkoly.html?disableRedirects=true> (dostęp: 20.08.2019).

Bronowski J. (1988), Potęga wyobraźni, PIW, Warszawa.

Bruner J. (2006), Kultura edukacji, tłum. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, Universitas, Kraków.

Dryden G., Vos J. (2000), Rewolucja w uczeniu. Chcesz myśleć sprawniej niż inni?, tłum. B. Józwiak, Zys i S-ka, Poznań.

Kozielecki J. (2009), Psychotransgresjonizm – zarys nowego paradygmatu, [w:] J. Kozielecki (red.), Nowe idee w psychologii, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

Kwaśniewski T. (2019), To już moja szósta reforma, Duży Format, sobota–poniedziałek 20–22 kwietnia 2019, Magazyn Świąteczny, Gazeta Wyborcza.

Łukaszewicz R. (2010), Wrocławska Szkoła Przyszłości. Dla duchowości – dla wyobraźni – dla praktyki, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław.

Łukaszewicz R. (2012a), Inna edukacja – biografia drogi, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław.

Łukaszewicz R. (2012b), Ucieczka za... horyzont zastanego, [w:] I. Wojnar (red.), Alternatywy i zobowiązania, Komitet Prognoz Polska 2000 Plus przy Prezydium PAN, Warszawa.

Łukaszewicz R. (2014), Projekt „Wrocławska Szkoła Przyszłości Plus”. Drożdże dla edukacji – prowokowanie zmian, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław.

Łukaszewicz R. (2019), „Wrocławska Szkoła Przyszłości Plus”, czyli lepsze jest możliwe. Działania praktyczne, wizje i projekcje nowego – innego – twórczego, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław.

Łukaszewicz R., Leksicka K. (2018), Skrypt dydaktyczny struktury modelu i rozwiązań praktycznych eksperymentalnego i innowacyjnego projektu Wrocławska Szkoła Przyszłości, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław.

Nowak A., Lebenstein M., Szamrej J. (1993), „Bąble” – modelem przemian społecznych, „Świat Nauki”, nr 12, s. 16–25.

Small G., Vorgan G. (2011), iMózg – jak przetrwać technologiczną przemianę współczesnej umysłowości, Wydawnictwo Vesper, Poznań.

Stone Zander R., Zander B. (2005), Sztuka możliwości. Jak przekształcić życie zawodowe i osobiste, tłum. G. Łuczkiwicz, MT Biznes, Warszawa.

Wilber K. (1997), Krótka historia wszystkiego, tłum. H. Smagacz, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa.

Wilk P. (2017), Pojutrze. O miastach przyszłości, Wydawnictwo Literackie, Kraków.

Teresa Hejnicka-Bezwińska   Pamięć i tradycja w kulturze zaufania (vs. nieufności)

Bauman Z. (2004), Ponowoczesność, s. 902–914, [w:] B. Szlachta (red.), Słownik społeczny, WAM, Kraków.

Bauman Z. (2012), Kultura jako praxis, PWN, Warszawa.

Czapiński J., Panek T. (2015) (red.), Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.

Hejnicka-Bezwińska T. (1989), W poszukiwaniu tożsamości pedagogiki. Świadomość teoretyczno-metodologiczna współczesnej pedagogiki polskiej (geneza i stan), WSP, Bydgoszcz.

Hejnicka-Bezwińska T. (2015), Praktyka edukacyjna w warunkach zmiany kulturowej (w poszukiwaniu logiki zmian), PWN, Warszawa.

Hejnicka-Bezwińska T. (2019), Pedagogika socjalistyczna, s. 189–201, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Pedagogika. Podręcznik akademicki, PWN, Warszawa.

Janion M. (2016), Niesamowita Słowiańszczyzna. Fantazmaty, Wydawnictwo Literackie, wyd. III, Kraków.

Michalski K. (red.) (1990), O kryzysie, Res Publica, Warszawa.

Milerski B., Śliwerski B. (red.) (2000), Leksykon PWN. Pedagogika, PWN, Warszawa.

Nowak S. (1979), System wartości społeczeństwa polskiego, „Studia Socjologiczne”, nr 4, s. 155–173.

Pomian K. (2006), Historia. Nauka wobec pamięci, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

Szahaj A. (2004), Postmodernizm, [w:] B. Szlachta (red.), Słownik Społeczny, Wydawnictwo WAM, Kraków.

Szkudlarek T. (2019), Pedagogika krytyczna, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Pedagogika. Podręcznik akademicki, PWN, Warszawa.

Sztompka P. (2002), Socjologia. Analiza społeczeństwa, Wydawnictwo ZNAK, Kraków.

Sztompka P. (2007), Zaufanie. Fundament społeczeństwa, Wydawnictwo ZNAK, Kraków.

Walczak M. (2006), Racjonalność nauki. Problemy, koncepcje, argumenty, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.

Wnuk-Lipiński E. (1991), Rozpad połowiczny. Szkice z socjologii transformacji ustrojowej, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.

Krzysztof Maliszewski, Ewa Marynowicz-Hetka, Lech Witkowski

Dziedzictwo idei i pęknięcia międzypokoleniowe w pedagogice polskiej (Postówie)

Archacka M. (2019), O problemie "pęknięcia" między praktyką a teorią pedagogiczną, [w:] L. Witkowski (red.), Dziedzictwo idei i pęknięcia międzypokoleniowe w pedagogice polskiej. Wprowadzenie do problemu (2019), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Bachelard G. (2002), Kształtowanie umysłu naukowego, tłum. D. Leszczyński, Wydawnictwo Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk.

Barbier J.-M. (2016), Leksykon analiz aktywności. Konceptualizacje zwyczajowych pojęć, tłum. E. Marynowicz-Hetka, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Braudel F. (1999), Historia i trwanie, tłum. B. Geremek, Czytelnik, Warszawa.

Dziedzictwo idei i pęknięcia międzypokoleniowe w pedagogice polskiej. Wprowadzenie do problemu (2019), L. Witkowski (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Kaliszewska M. (2019), Wyzyskiwanie w praktyce akademickiej impulsów "przełomu dwoistości". Głos w dyskusji, [w:] L. Witkowski (red.), Dziedzictwo idei, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Kruszelnicki M., Kruszelnicki W. (2019), Afirmacja versus Reakcja Marginesu (nowe uwagi do Lecha Witkowskiego), [w:] L. Witkowski (red.), Dziedzictwo idei, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Kuźma E. (2002), Od linearnej do cyrkularnej komunikacji literackiej, a stąd do milczenia (O sytuacji we współczesnych doktrynach literackich), "Przestrzenie Teorii", nr 1, Poznań, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, s. 47-64,

https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/9233/1/03_Erazm_ku%C5%BAm_a_Od_linearnej_do_cyrkularnej_47_64.pdf (dostęp: 3.12.2019). <https://doi.org/10.14746/pt.2002.1.3>

Kwieciński Z. (2019), Grzędawisko. Eseje z pedagogiki społecznej i krytycznej socjologii edukacji, Wydawnictwo Stary Toruń, Studio "Kropka", Toruń.

Kwieciński Z. (2019a), Przywrócona ciągłość. Nieodrobiona lekcja. Dwa przypadki. Komunikat, [w:] L. Witkowski (red.), Dziedzictwo idei, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

- Lepalczyk I. (2003), *Wśród ludzi i książek*, Wydawnictwo WiNG, Łódź.
- Maliszewski K. (2019), *Pedagogika jako filozofia stosowana. Głos w sprawie rewitalizacji formuły Sergiusza Hessena*, [w:] L. Witkowski (red.), *Dziedzictwo idei*, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Markowski M.P. (2019), *Wojny nowoczesnych plemion. Spór o rzeczywistość w epoce populizmu*, Wydawnictwo Karakter, Kraków.
- Marynowicz-Hetka E. (2019), *Pedagogika społeczna. Pojmowanie aktywności w polu praktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Marynowicz-Hetka E. (2019a), *Helena Radlińska i jej pokolenie historyczne: uwspólnianie doświadczeń i wzajemność oddziaływań*, [w:] L. Witkowski (red.), *Dziedzictwo idei*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Michalski Ł. (2019), *Odprawa kohort, czyli granice stosowania pojęcia "pokolenie" (w kontekście analiz dziejów polskiej myśli pedagogicznej i projektu jej archiwum)*, [w:] L. Witkowski (red.), *Dziedzictwo idei*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Nawroczyński B. (2019), *Oddech myśli. Archiwalia główne: Polska myśl pedagogiczna. Pamiętnik starego pedagoga. "Ojciec chrzestny" pedagogiki polskiej, wybór, opracowanie i wstęp L. Witkowski*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Pedagogika społeczna. Wstępy i kontynuacje (2015)*, E. Marynowicz-Hetka, E. Skoczylas-Namielska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ricoeur P. (2000), *La Mémoire, l'histoire, l'oubli*, Points, Paris.
- Ricoeur P. (2003), *Krytyka i przekonanie. Rozmowy z François Azouvim i Markiem de Launay*, tłum. M. Drwięga, Wydawnictwo KR, Warszawa.
- Ricoeur P. (2006), *Mémoire, Histoire, Oubli, "Esprit"*, marzec-kwiecień, <https://esprit.presse.fr/article/paul-ricoeur/memoire-histoire-oubli-13290> (dostęp: 03.12.2019). <https://doi.org/10.3917/espri.0603.0020>
- Ricoeur P. (2012), *Pamięć, historia, zapomnienie*, tłum. J. Margański, wyd. II, Universitas, Kraków.
- Ricoeur P. (2019), *Politique, économie et société: Ecrits et conférence*, wybór Pierre-Olivier Monteil, Le Seuil, Paris.
- Suchodolski B. (1918), *Dzieje kultury polskiej*, wyd. II zmienione i rozszerzone, Wydawnictwo Interpress, Warszawa.
- Witkowski L. (2009), *O pamięć teoretyczną myśli pedagogicznej*, [w:] L. Witkowski, *Ku integralności edukacji i humanistyki II. Postulaty. Postacie*.
- Pojęcia. Próby*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Witkowski L. (2013), *Przełom dwoistości w pedagogice polskiej. Historia, teoria, krytyka*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Witkowski L. (2019) (red.), *Dziedzictwo idei i pęknięcia międzypokoleniowe w pedagogice polskiej. Wprowadzenie do problemu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Witkowski L. (2019a), Relacje międzypokoleniowe jako wyzwanie poznawcze dla historii myśli pedagogicznej w Polsce (zarys problematyki), [w:] L. Witkowski (red.), Dziedzictwo idei, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń

Tadeusz Pilch   Myśl pedagogiczna i edukacja wobec anomii, bierności obywatelskiej, dysfunkcjonalności władzy i demokracji proceduralnej

Kwieciński Z. (2018), Utrata złudzeń edukacji publicznej. Fatalne dziedzictwo, eskapizm elit, iskry nadziei, „Studia Edukacyjne”, nr 49, s. 25–39.

Kwieciński Z. (2019), Grzęzawisko. Eseje z pedagogiki społecznej i krytycznej socjologii edukacji, Wydawnictwo Stary Toruń, Toruń.

O krok od pogromu – podpisz apel do władzy i Kościoła (2019), Kampania przeciw homofonii, <https://kph.org.pl/o-krok-od-pogromu-podpisz-apeldo-wladzy-i-kosciola/>.

Pilch T. (2016), Pokolenie odwróconych pleców. Po 35 latach, „Pedagogika Społeczna”, nr 2, s. 13–25.

Pilch T. (2017), Dzieci na drogach Warmii i Mazur, T. Pilch (red.), WSiLz TWP, Olsztyn.

Małgorzata Kosiorek   Pedagogiczno-społeczne konteksty bierności obywatelskiej w III RP .

Giddens A. (2012), Socjologia, PWN, Warszawa.

Karwowska-Struczyk M. (2012), Edukacja przedszkolna. W poszukiwaniu innych rozwiązań, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
<https://doi.org/10.31338/uw.9788323513766>

Kołomycew A. (2017), Uspołecznienie procesu realizacji zadań oświatowych jako forma racjonalizacji polityki publicznej gmin, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 3, s. 191-213.
<https://doi.org/10.14746/ssp.2017.3.10>

Kupisiewicz C. (1994), Propozycje i kierunki reform szkolnych w USA, Anglii i Polsce na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa.

Mendel M., Szkudlarek T. (2012), Demokratyczna izolacja. Krytyczna partycypacja obywatelska, „Zoon Politikon”, nr 3, s. 207–222.

Pietrusińska M.J. (2018), Współczesne wyzwania edukacji obywatelskiej dorosłych w Polsce, [w:] M. Gromadzka (red.), Przestrzenie i miejsca edukacji dorosłych w Polsce, Wydawnictwo FRSE, Warszawa.

Przyszczykowski K. (1999), Edukacja dla demokracji. Strategie zmian a kompetencje obywatelskie, Wydawnictwo Edytor, Toruń–Poznań.

Raabe S., Womela P. (2008), Słowo wstępne, [w:] K. Siellawa-Kolbowska (red.), Edukacja obywatelska w Niemczech i Polsce. Raport z badań, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Reforma edukacji. Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie likwidacji gimnazjów, (2019), s. 3–4, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20-%20RPO%20ws%20reformy%20edukacji.pdf> (dostęp: 28.10.2019).

Szczegóła L. (2013), *Bierność obywateli. Apatia polityczna w teorii demokratycznej partycypacji*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.

Sztompka P. (2007), *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Sztompka P. (2019), *Sześć fundamentów wspólnoty*, „Rzeczpospolita” 226, 27.09.2019.

Śliwerski B. (2013), *Diagnoza uspołecznienia publicznego szkolnictwa III RP w gorsecie centralizmu*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Śliwerski B. (2014), *Pedagogika (w) demokracji*, „Rocznik Pedagogiczny”, nr 37, s. 9–36.

Śliwerski B. (2015), *Racjonalność pedagogiczna polskiej polityki oświatowej w latach 1989–2014*, [w:] R. Nowakowska-Siuta, B. Śliwerski, *Racjonalność procesu kształcenia. Studium z polityki oświatowej i pedagogiki porównawczej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Śliwerski B. (2016), *Kryzys oświatowej demokracji w świetle makropolitycznych badań pedagogicznych*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 2, s. 313–322.

Theiss M. (2009), *Krewni – znajomi – obywatele. Kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Tischner J. (1993), *Nieszczęsny dar wolności*, Wydawnictwo Znak, Kraków.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1996 r. nr 67, poz. 329).

Ustawa z 8 stycznia 1999 r. Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz.U. z 1999 r. nr 14, poz. 124–134).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 60).

Zahorska M. (2009), *Sukcesy i porażki reformy edukacji*, „Przegląd Socjologiczny”, t. 58, nr 3, s. 119–142.

Renata Nowakowska-Siuta   **Odwaga dialogu, wspólnotowości i sceptycyzmu. Uniwersytet w obronie rudymetrycznych wartości stanowiących o jego (prze)trwaniu**

Bloom A. (1996), *Umysł zamknięty. O tym, jak amerykańskie szkolnictwo wyższe zawiodło demokrację i zubożyło dusze dzisiejszych studentów*, tłum. T. Bieroń, Zysk i Ska, Poznań.

Droysen J.G. (1977), *Historik, Textausgabe von Peter Leyh, Frommann-Holzboog, Stuttgart–Bad Cannstatt*.

Droysen J.G., Leyh P. (1977), *Historik, Frommann-Holzboog, Stuttgart–Bad Cannstatt*.

Gadacz T. (2013), *Pochwała mądrości*, <http://www.iumw.pl/o-madrosoci/articles/wyklad-prof.gadacz.html> (dostęp: 02.02.2020).

Hattenhauer H. von (red.) (2002), *Thibaut und Savigny. Ihre programmatische Schriften*, Vahlen, München.

Kołakowski L. (1993), Gdzie jest miejsce dzieci w filozofii liberalnej, tłum. J. Turowicz, „Znak”, nr 10, s. 11–21.

Lee H. (2014), Zabić drozda, tłum. M. Szymański, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań.

Melosik Z. (2009), Uniwersytet i społeczeństwo. Dyskursy wolności, wiedzy i władzy, wyd. II poprawione, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Nowakowska-Siuta R. (2018), Romantyczny i pragmatyczny. Idea niemieckiego uniwersytetu neohumanistycznego i jej społeczne rekonstrukcje, Wydawnictwo Naukowe ChAT, Warszawa.

Ortega y Gasset J. (2008), Bunt mas, tłum. P. Niklewicz, Muza, Warszawa.

Sztompka P. (2014), Uniwersytet współczesny: zderzenie dwóch kultur, „Nauka”, nr 1, s. 7–18.

Teofrast (1963), Charaktery, [w:] Teofrast, Pisma, t. 1, tłum. I. Dąmbska, PWN, Warszawa.

Zuckerberg M. (2017), Building Global Community, www.facebook.com/notes/mark-zuckerberg/building-global-community/10154544292806634/ (dostęp: 20.08.2018).

Stefan M. Kwiatkowski   Prognozowanie rozwoju systemu edukacji w kontekście wyzwań natury globalnej

Coates J.F. (2002), O studiach nad przyszłością na świecie i w Polsce, „Polska 2000 Plus” 1 (5), s. 9–22.

Friedrichs G. (1987), Mikroelektronika i makroekonomia, [w:] G. Friedrichs, A. Schaff (red.), Mikroelektronika i społeczeństwo. Na dobre czy na złe? Raport dla Klubu Rzymskiego, Książka i Wiedza, Warszawa.

Karpiński A. (2001), Studia nad przyszłością na świecie i w Polsce (doświadczenia i wnioski), „Polska 2000 Plus” 2 (4), s. 9–23.

Kwiatkowski S.M. (2018), Kompetencje przyszłości, [w:] S.M. Kwiatkowski (red.), Kompetencje przyszłości, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa.

Mayor F. (red.) (2001), Przyszłość świata, Fundacja Studiów i Badań Edukacyjnych, Warszawa.

Na ścieżce zrównoważonego rozwoju (2016), GUS, Warszawa.

Rokicka E., Woźniak W. (2016), W kierunku zrównoważonego rozwoju. Koncepcje, interpretacje, konteksty, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia. Dz.U. z dnia 2 marca 2018 r., poz. 467.

Secomski K. (1987), Przedmowa, [w:] G. Friedrichs, A. Schaff (red.), Mikroelektronika i społeczeństwo. Na dobre czy na złe?, Raport dla Klubu Rzymskiego, Książka i Wiedza, Warszawa.

Toffler A. (1984), Future Shock, Random House, New York.

Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Dz.U. z dnia 14 stycznia 2016 r., poz. 64.

von Weizsäcker E.U., Wijkman A. (red.) (2018), *Ejże! Kapitalizm, krótkowzroczność i zniszczenie planety*, Instytut Badań Stosowanych Politechniki Warszawskiej, Warszawa.

Weissberg R.P., Durlak J.A., Domitrovich C.E., Gullotta T.P. (2017), *Social and Emotional Learning. Past, Present and Future*, [w:] J.A. Durlak, C.E. Domitrovich, R.P. Weissberg, T.P. Gullotta (red.), *Handbook of Social and Emotional Learning. Research and Practice*, The Guilford Press, New York–London.

Anna Sajdak-Burska   Budowanie kultury zaufania i wspólnotowości w dydaktyce akademickiej

Barr R.B., Tagg J. (2000), *From Teaching to Learning. A New Paradigm for Undergraduate Education*, [w:] D. DeZure (ed). *Learning from Change. Landmarks in Teaching and Learning in Higher Education from Change Magazine, 1969-1999*, American Association For Higher Education, Kogan Page, London.

Bauman T. (2001), *Uniwersytet wobec zmian społeczno-kulturowych. Casus Uniwersytetu Gdańskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Bauman T. (2011), *Proces kształcenia w uniwersytecie w perspektywie potrzeb nauczycieli akademickich i oczekiwań studentów. Raport z badań*, Zakład Poligrafii Fundacji Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Brown G., Atkins M. (1988), *Effective Teaching in Higher Education*, Methuen & Co.Ltd., New York.

Bruner J. (2006), *Kultura edukacji*, tłum. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, Universitas, Kraków.

Bruner J.S. (1974), *W poszukiwaniu teorii nauczania*, tłum. E. Krasieńska, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.

Brzezińska A. (2004), *Ewaluacja w procesie kształcenia*, [w:] A. Brzezińska, J. Brzeziński, A. Eliaz (red.), *Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej*, Academica Wydawnictwo SWPS, Warszawa.

Brzezińska A., Brzeziński J., Eliaz A. (red.) (2004), *Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej*, Academica. Wydawnictwo SWPS, Warszawa.

Day Ch. (2004), *Od teorii do praktyki. Rozwój zawodowy nauczyciela*, tłum. J. Michalak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

Dudzikowa M. (2008), *Erozja kapitału społecznego w szkole w kulturze nieufności*, [w:] M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak (red.), *Wychowanie. Pojęcia. Procesy. Konteksty*, t. 4, Gdańskie Wydawnictwa Psychologiczne, Gdańsk.

Dudzikowa M., Wawrzyniak-Beszterda R., Jaskulska S., Marciniak M., Bochno E., Bochno I., Knasiecka-Falbierska K. (red.) (2013), *Oblicza kapitału społecznego uniwersytetu. Diagnoza - interpretacje - konteksty*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Gołębnik B.D. (2007), *Nauczanie i uczenie się w klasie*, [w:] B. Śliwerski, Z. Kwieciński (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, t. 2, PWN, Warszawa.

Gołębnik B.D. (2010), *Poszukiwanie - refleksyjność - dialektyczne uczenie się. Nowe praktyki edukacyjne w szkole wyższej*, [w:] J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajęc (red.), *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Hejnicka-Bezwińska T. (2010), Szanse i ograniczenia związane z integracją różnych rodzajów wiedzy, [w:] J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajęc (red.), *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmian*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Huberman M. (1995), Networks that alter teaching, "Teachers and Teaching: Theory and Practice", nr 1 (2), s. 193-212. <https://doi.org/10.1080/1354060950010204>
- Illeris K. (2006), Trzy wymiary uczenia się, tłum. A. Jurgiel, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław.
- Joyce B., Calhoun E., Hopkins D. (1999), Przykłady modeli uczenia się i nauczania, tłum. K. Kruszewski, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Klus-Stańska D. (2010), *Dydaktyka wobec chaosu pojęć i zdarzeń*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Klus-Stańska D. (2011), Oderwanie dydaktyki od pedagogiki ogólnej jako źródło jej kryzysu i zniemczenia, [w:] T. Hejnicka-Bezwińska (red.), *Pedagogika ogólna. Dyskursy o statucie naukowym i dydaktycznym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Klus-Stańska D. (2018), *Paradygmaty dydaktyki. Myśleć teorią o praktyce*, PWN, Warszawa.
- Knowles M.S., Holton III E.F., Swanson R.A. (2009), *Edukacja dorosłych. Podręcznik akademicki*, tłum. M. Hubura, PWN, Warszawa.
- Kohlberg L., Mayer R. (2000), *Rozwój jako cel wychowania*, [w:] Z. Kwieciński (red.), *Alternatywy myślenia o/dla edukacji*, tłum. P. Kwieciński, A. Nalaskowski, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.
- Kolb D. (1984), *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Prentice Hall, New Jersey.
- Kolb D. (1997), *The Processes of Experiential Learning*, [w:] M. Thorpe, R. Edwards, A. Hanson (red.), *Culture and Process of Adult Learning*, Routledge, London.
- Łąguna M. (2004), *Szkolenia. Jak je prowadzić, by...*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Malewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Newman J.H. (1990), *Idea uniwersytetu*, tłum. P. Mroczkowski, PWN, Warszawa.
- Newman J.H. (2000), *Kazania uniwersyteckie*, tłum. P. Kostyło, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Sajdak A. (2013), *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Teoretyczne podstawy dydaktyki akademickiej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Sajdak-Burska A. (2018), *Paradygmaty dydaktyki akademickiej. Analiza wybranych podejść*. "Roczniki Pedagogiczne", t. 10 (46), nr 2, s. 9-29. <https://doi.org/10.18290/rped.2018.10.2-2>
- Schön D. (1983), *The Reflective Practitioner: How Professional Think in Action*, Basic Books, New York.
- Schön D. (1987), *Educating the Reflective Practitioner*, Jossey Bass, London.
- Wawrzyniak-Beszterda R. (2013), *Oferta dydaktyczna uczelni*, [w:] M. Dudzikowa, R. Wawrzyniak-Beszterda, S. Jaskulska, M. Marciniak, E. Bochno, I. Bochno, K. Knasiecka-Falbierska (red.), *Oblicza*

kapitału społecznego uniwersytetu. Diagnoza - interpretacje - konteksty, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Piotr Kostyło   Leszka Kołakowskiego pojęcie charyzmatycznego nauczyciela

Bauman Z. (1995), A jeśli etyki zabraknie, „Kultura Współczesna”, nr 1–2 (5–6), s. 145–159.

Bergson H. (1993), Dwa źródła moralności i religii, tłum. P. Kostyło, K. Skorulski, Znak, Kraków.

Bergson H. (2017), O grzeczności, tłum. P. Kostyło, D. Rybicka, [w:] H. Bergson, Teksty pedagogiczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Carr D. (1999), Professionalism and Ethics in Teaching, Routledge, Abington.

Chmielewski W. (2006), Kształcenie nauczycieli w okresie ideologizacji szkolnictwa 1944–1956, Wydawnictwo Neriton, Warszawa.

Dymarski Z. (2013), Kłopot z mądrością. Leszka Kołakowskiego próba opisanie nowoczesnego mędrca, „Zeszyty Naukowe Centrum Badań im. Edyty Stein – Fenomen Mądrości”, nr 10, s. 263–277.

Flis M. (1994), Leszek Kołakowski – teoretyk kultury europejskiej, Universitas, Kraków.

Huang Y.-C., Lin S.-H. (2014), Assessment of Charisma as a Factor in Effective Teaching, „Educational Technology & Society”, nr 17 (2), s. 284–295.

Kaniowski M.A. (1994), Zapomniany wymiar moralności – kilka uwag o współczesnych dyskusjach etycznych, [w:] Honoris causa. Księga pamiątkowa dla uczczenia aktu nadania profesorowi Leszkowi Kołakowskiemu honorowego doktoratu Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Kołakowski L. (1990), Wychowanie do nienawiści, wychowanie do godności, [w:] L. Kołakowski, Cywilizacja na ławie oskarżonych, ResPublica, Warszawa.

Kołakowski L. (1993), Gdzie jest miejsce dla dzieci w filozofii liberalizmu?, tłum. J. Turowicz, „Znak”, nr 461 (10), s. 11–21.

Kołakowski L. (2000), Etyka bez kodeksu, [w:] L. Kołakowski, Kultura i fetysze, PWN, Warszawa.

Kołakowski L. (2008), Bergson, Znak, Kraków.

Kołakowski L. (2009), Charyzmatyczny przywódca, charyzmatyczny nauczyciel, [w:] L. Kołakowski, Czy Pan Bóg może być szczęśliwy i inne pytania, Znak, Kraków.

Kostyło P. (2008), Wykluczanie jako problem filozofii edukacji. Komentarz do badań empirycznych, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Kwieciński Z. (2007), Sprawiedliwa nierówność czy niesprawiedliwa równość? Implikacje edukacyjne, „Nauka”, nr 4, s. 35–42.

Kwieciński Z. (2019), O różnym rozumieniu równych szans edukacyjnych, [w:] P. Kostyło (red.), Szkoła równych szans. Namysł teoretyczny i rozwiązania praktyczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

- Michalak J.M. (2010), Profesjonalizm w zawodzie nauczyciela, [w:] J.M. Michalak (red.), Etyka i profesjonalizm w zawodzie nauczyciela, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Mazur M. (2003), Propagandowy obraz świata. Kampanie prasowe w PRL 1956–1980, Wydawnictwo TRIO, Warszawa.
- Nowak M. (2005), Pedagogika personalistyczna, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Pedagogika, PWN, Warszawa.
- Siegel H. (1991), Indoctrination and Education, [w:] B. Spiecker, R. Straughan, Freedom and Indoctrination in Education: International Perspectives, Cassell, London.
- Siegel H. (2017), Philosophy of Education and the Tyranny of Practice, [w:] M. Spieker, K. Stojanov (red.), Bildungsphilosophie. Disziplin – Gegenstandsbereich – Politische Bedeutung, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Tutzing.
- Weber M. (2002), Gospodarka i społeczeństwo, tłum. D. Lachowska, PWN, Warszawa.
- Witkowski L. (2007), O nowych polach i wymiarach odpowiedzialności etycznej w pedagogice, [w:] W. Sawczuk, Po co etyka pedagogom?, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Witkowski L. (2009), Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i kulturze symbolicznej, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.
- Zajęc D. (2019), Etyczność pracy zawodowej nauczycieli, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Rafał Piwowarski **Czy praca nauczycieli jest ceniona?**

- CBOS (2013), Prestiż zawodów, CBOS – BS/164/2013, Warszawa oraz http://cbos.pl/SPISKOM.POL/K_164_13.PDF (dostęp: 27.09.2019).
- CBOS (2012), Wizerunek nauczycieli, CBOS – BS/173/2012, Warszawa oraz http://cbos.pl/SPISKOM.POL/K_173_12.PDF (dostęp: 27.09.2019).
- CBOS (2019), Społeczne poparcie dla protestu nauczycieli, CBOS – BS/54/2019, Warszawa oraz http://cbos.pl/SPSKOM.POL/2019/K_054_19.PDF (dostęp: 03.11.2019).
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2015), Diagnoza społeczna 2015, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Domański H. (2012), Prestiż, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- GUS (2016), Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2014, GUS, Warszawa.
- GUS (2018), Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2016, GUS, Warszawa.
- Lepiech M. (1997), Prestiż zawodu nauczyciela w świetle badań Instytutu Gospodarstwa Społecznego, Wydawnictwo SGH, Warszawa.
- OECD (2019), Education at a Glance. OECD Indicators 2019, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2017), Education at a Glance. OECD Indicators 2017, OECD Publishing, Paris.

OECD (2014), TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, OECD Publishing, Paris.

Piowowski R. (2013), Życie i praca polskiego nauczyciela oraz czynniki budujące i niszczące jego autorytet, „Ruch Pedagogiczny”, nr 2, s. 19–35. <https://doi.org/10.17951/lrp.2016.35.3.19>

Piowowski R. (2018), Prestiż i zarobki polskich nauczycieli, „Ruch Pedagogiczny”, nr 2, s. 39–53.

Raport o systemie edukacji (2010), IBE, Warszawa.

Smak M., Walczak D. (2015), Pozycja społeczno-zawodowa nauczycieli. Raport z badań jakościowych, IBE, Warszawa.

UNDP (2017), Human Development Report 2016: Human Development for Everyone, hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf (dostęp : 18.08.2018).

Izabella Kust   **Misja nauczyciela szkoły zawodowej**

Babicka-Wirkus A. (2019), Kultura oporu w szkole. Działania - motywacje - przestrzeń, Wolters Kluwer, Warszawa.

Ferreira F.I. Reformas educativas, formação e subjectividades dos professores, "Revista Brasileira de Educação" 2008, t. 13, nr 38 (maj-sierpień), s. 244. <https://doi.org/10.1590/S1413-24782008000200004>

Flores M.A. "The Teaching Profession at the Crossroads: Contexts, Challenges and Possible Directions", University of Minho, Portugal. Wykład wygłoszony na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 12 grudnia 2019 r.

Furmanek W. (2013), Humanistyczna pedagogika pracy. Charakterystyka dyscypliny naukowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

Dereń E. (2014), Nowy paradygmat w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli, Forum Inicjatyw Edukacyjnych i Obywatelskich, Wałbrzych.

Dereń E. (2011), Nauczyciel - zawód czy misja i powołanie? Przyczyunki do nowej koncepcji kształcenia nauczycieli, [w:] Kształcenie nauczycieli w Polsce, <https://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/nauczyciel---zawod--czy-misja-i-powolanie> (dostęp p: 26.08.2019).

Różycka E. (red. prowadzący Encyklopedii) (2004), Encyklopedia pedagogiczna XXI, vol. III, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa.

Gołębniak B.D. (2001), Etyczny wymiar edukacji nauczycieli, [w:] U. Ostrowska (red.), Edukacja przełomu wieków wobec kwestii aksjologicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.

Kabaj M. (2010), System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce, Związek Rzemiosła Polskiego, Warszawa, <https://docplayer.pl/4560253-Prof-dr-hab-mieczyslaw-kabaj.html> , s. 73 (dostęp: 08.01.2020).

- Kieszkowska A. (2015), Prawda, dobro, piękno w rozważaniach naukowych Profesora, [w:] A. Kieszkowska (red. nauk.), Prawda, dobro, piękno: wymiar filozoficzno-prawny i socjopedagogiczny, Difin, Warszawa.
- Kordziński J. (2018), Szkoła uczenia się, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Kotarbiński T., oprac. Kotarbińska J., Kiejzik L., Huńczak T. (1991), Myśli i słowa, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra.
- Kotarbiński T., wybór Duralska-Macheta T. (1989), Życ zacnie, Instytut Wydawniczy Nasza Księgarnia, Warszawa.
- Kupisiewicz Cz. (2005), Podstawy dydaktyki, WSiP S.A., Warszawa.
- Kupisiewicz Cz. (2007), Projekty reform edukacyjnych w Polsce, Instytut Badań Edukacyjnych, PWN, Warszawa.
- Kupisiewicz Cz. (2012), Z dziejów teorii i praktyki wychowania, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kust I. (2010), Znaczenie wychowania estetycznego w rozwoju człowieka, [w:] K. Pankowska (red.), Sztuka i wychowanie. Współczesne problemy edukacji estetycznej, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Kust I. (2015), Jak szkoła może pomóc uczniowi w odkrywaniu pasji? Analiza przypadku, [w:] D. Bis, K. Braun, M. Jeziorański (red.), Opowiem wam o swojej pasji: słowem, obrazem, dźwiękiem..., KUL Jana Pawła II, Instytut Pedagogiki, Lublin.
- Łada A. (red.) (2017), Rynek pracy wyzwaniem, kształcenie zawodowe szansą, Polsko-Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa (AHK Polska), Warszawa, <https://ahk.pl/pl/hr-i-szkolenia/rynek-pracy-wyzwaniem-ksztalceniezawodowe-szansa> / (dostęp: 30.07.2019).
- Madalińska-Michalak J. (2012), Dylematy etyczne w pracy nauczyciela, "Studia Pedagogiczne", vol. LXV/2012, s. 263-281.
- Michalak J.M. (2007), Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli. Studium przypadków, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Michalak-Dawidziuk J. (2014), Lifelong learning - potrzeba współczesnego rynku pracy czy całonocna autokreacja człowieka?, [w:] I. Paszenda, R. Włodarczyk (red.), Transgresje w edukacji, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Michalak-Dawidziuk J. (2017), Studia a sytuacja zawodowa studentów studiów niestacjonarnych pierwszego stopnia w świetle badań, "Edukacja Ustawiczna Dorosłych", t. 2 (97), s. 129-136.
- Nowacki T.W. (2004), Leksykon Pedagogiki Pracy, Instytut Technologii i Eksploatacji, Radom.
- Okoń W. (1992), Słownik Pedagogiczny, PWN, Warszawa.
- Szczański J. (1965), Czynniki kształtujące zawód i strukturę zawodu, [w:] A. Sarapata (red.), Socjologia zawodów, Książka i Wiedza, Warszawa.
- Szelewa S. (2018), Zmiany w szkolnictwie zawodowym - pomysły dobre, ale diabeł tkwi w szczegółach, <https://www.prawo.pl/oswiata/zmiany-w-szkolnictwie-zawodowym-w-2018-r,294714.html> (dostęp: 08.01.2020).
- Sztumski J. (1999), Socjologia pracy, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice.

Uniwersalny słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 2003, vol. 2, s. 676.

Wiatrowski Z. (2005), Zawody szkolnictwa zawodowego, MEN, Warszawa.

Wiłkomirska A. (2010), Zmiana - trauma i szansa, próba pedagogicznej refleksji, [w:] A. Przeclawska, A. Wiłkomirska (red.), Między nieuchronnością a możliwością - wychowanie w warunkach zmiany, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Wiłkomirska A. (2013), Wiedzieć i rozumieć, aby być obywatelem. Studium empiryczne, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

<https://doi.org/10.31338/uw.9788323514329>

Woleński J. (1985), Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska, PWN, Warszawa.

Anna Zielińska   Młody nauczyciel w szkole. Problemy związane z rozwojem kompetencji i autonomii

Andersen L.W. (1987), The Decline of Teacher Autonomy: Tears or Cheers?, "International Review of Education", nr 33, s. 357-373. <https://doi.org/10.1007/BF00615308>

Czerepaniak-Walczak M. (1997), Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela, Wydawnictwo Edytor, Toruń.

Dokument Ministra Edukacji Narodowej "Główne kierunki doskonalenia systemu edukacji w Polsce", 1994. Dróżka W. (2017), Wartości i cele życiowe i zawodowe nauczycieli, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce.

Dudzikowa M. (1994), Kompetencje autokreacyjne - czy i jak możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych, [w:] H. Kwiatkowska (red.), Ewolucja tożsamości pedagogiki, Instytut Historii, Nauki, Oświaty i Techniki, Warszawa.

Dworkin G. (1988), The Theory and Practice of Autonomy, Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511625206>

Dylak S. (1995), Wizualizacja w kształceniu nauczycieli, Wydawnictwo UAM, Poznań.

Fuller F.E. (1969), Concerns of Teacher: A Developmental Conceptualization, "American Educational Research Journal", nr 6, s. 207-226. <https://doi.org/10.3102/00028312006002207>

Kwaśnica R. (2004), Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Pedagogika. Podręcznik akademicki, t. 2, PWN, Warszawa.

Kwiatkowska H. (red.) (2004), Ewolucja tożsamości pedagogiki, Instytut Historii, Nauki, Oświaty i Techniki, Warszawa.

Kwiatkowska H. (2008), Pedeutologia. Podręcznik akademicki, WAIp, Warszawa.

Little D. (1995), Learning as Dialogue. The Dependence of Learner Autonomy on Teacher Autonomy, "System", vol. 23, nr 2, s. 175-181. [https://doi.org/10.1016/0346-251X\(95\)00006-6](https://doi.org/10.1016/0346-251X(95)00006-6)

Madalińska-Michalak J., Góralska R. (2012), Kompetencje emocjonalne nauczyciela, Wydawnictwo ABC Wolters Kluwer Business, Warszawa.

Madalińska-Michalak J. (2019), Kompetencje nauczyciela. Między działaniem zgodnie z możliwościami a koniecznością rozwoju zawodowego, [w:] I. Kopaczyńska, M. Magda-Adamowicz (red.), Dziecko w kształceniu instytucjonalnym. Idee - refleksje - badania, Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.

Okoń W. (red.) (1962), Osobowość nauczyciela, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.

Radzewicz J. (1992), Edukacja Alternatywna, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu przez nauczycieli.

Smith R.C. (2000), Starting with Ourselves: Teacher-Learner Autonomy in Language Learning, [w:] B. Sinclair, I. McGrath, T. Lamb (red.), Learner Autonomy, Teacher Autonomy: Future Directions, Harlow, Logman.

Strychowski W., Strychowska J., Pielachowski J. (2007), Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej, Wydawnictwo EMPI2, Poznań.

Super D.E., Jordan J.P. (1973), Career Development Theory, "British Journal of Guidance & Consulting", nr 1, s. 3-16. <https://doi.org/10.1080/03069887308259333>

Tort-Moloney D. (1997), Teacher Autonomy: A Vygotskian Theoretical Framework, "CLCS Occasional Paper", nr 48.

Wiłkomirska A. (2002), Zawodowe i społeczno-polityczne orientacje młodzieży, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa.

Wiłkomirska A., Zielińska A. (2012), Is the Teachers' Advancement System a Chance for Professional Development and Better Schools? Case of Poland, Kwartalnik Pedagogiczny, nr 2 (223).

Wiłkomirska A., Zielińska A. (2013), Ocena systemu awansu zawodowego nauczycieli w Polsce. Studium Empiryczne, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323518259>

Marta Poremska Prawo dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców a konflikt okołorozwodowy

Andrzejewski M. (2018), Piecza naprzemienna – między formalną dopuszczalnością a merytoryczną zasadnością jej orzekania, [w:] Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.

Antoszek T., Zajączkowska J. (2018), Porozumienie rodzicielskie jako rezultat mediacji, [w:] A. Czerederecka (red.), Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.

Beisert M. (2000), Rozwód. Proces radzenia sobie z kryzysem, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań.

Beisert M. (2008), Strategie radzenia sobie z rozводом rodziców podejmowane przez dzieci w wieku dorastania, [w:] „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, t. 7, nr 4.

- Czerederecka A. (red.) (2018), Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.
- Czerederecka A. (2008), Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece, [w:] „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, t. 7, nr 4.
- Cudak H. (2004), Funkcjonowanie dzieci z małżeństw rozwiedzionych, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Domański M. (2015), Orzekanie o pieczy naprzemiennej w wyrokach rozwodowych, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa.
- Farnicka M. (2000), Sposoby radzenia sobie z rozwodem przez dzieci, „Wychowanie na co dzień”, nr 3.
- Grudziwska E. (2015), Rozwód w ujęciu prawnym i psychologicznym, [w:] A. Lewicka-Zelent, K. Korona (red.), Dziecko a rozwód. Bajki dla dzieci rozwodzących się rodziców, Difin, Warszawa.
- Gulla B. (2009), Wolność a zależność dziecka, [w:] B. Gulla, M. Duda (red.), Dziecko a świat dorosłych, Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, Kraków.
- Herbert M. (2005), Rozwód w rodzinie. Jak wesprzeć dzieci?, Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Hołyst B. (1991), Problemy młodego pokolenia. Studium z zakresu profilaktyki społecznej, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
- Jelonkiewicz I. (1994), Rozstanie jest zawsze trudne, [w:] A. Pohorecka (red.), Rozwód? Czy się rozwodzić? Jak się rozwodzić? Co po rozwodzie?, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa.
- Kujawa M., Jezierski K. (2016), Wspólne rodzicielstwo po rozwodzie – psychologiczne aspekty opieki naprzemiennej, [w:] A. Czerederecka (red.), Standardy opiniowania psychologicznego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.
- Kujawa M. (2018), Opieka (piecza) naprzemienna-wielogłoś, [w:] Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.
- Kuśmier W. (2000), Wpływ rodziny rozbitej na sytuację szkolną dzieci, „Życie Szkoły”, nr 3, s. 137–140.
- Majczyna M. (2000), Podmiotowość a tożsamość, [w:] A. Gałdowa (red.), Tożsamość człowieka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Majkowski W. (1997), Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej. Studium socjologiczne, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków.
- Michalak M., Jaros P. (2014), Prawo dziecka do obojga rodziców, [w:] „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, t. 13, nr 3.
- Miś L., Ornacka K. (2015), Podmiotowość dziecka w rodzinie i w sferze publicznej, [w:] Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje (2015), nr 28(1), s. 63–82, www.problempolitykispolecznej.pl (dostęp: 12.12.2019).
- Lewicka-Zelent A., Korona K. (red.) (2015), Dziecko a rozwód. Bajki dla dzieci rozwodzących się rodziców, Difin, Warszawa.

- Lewicka-Zelent A., Wąsik M. (2015), Funkcjonowanie psychospołeczne dzieci rozwodzących się rodziców, [w:] A. Lewicka-Zelent, K. Korona (red.) (2015), Dziecko a rozwód. Bajki dla dzieci rozwodzących się rodziców, Difin, Warszawa.
- Pohorecka A. (1994), Jak się rozstają, [w:] A. Pohorecka (red.), Rozwód? Czy się rozwodzić? Jak się rozwodzić? Co po rozwodzie?, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa.
- Pospiszył K., Żabczyńska E. (1980), Psychologia dziecka niedostosowanego społecznie, PWN, Warszawa.
- Przetacznik-Gierowska M., Włodarski Z. (1994), Psychologia wychowawcza, wyd. 6 rozszerzone i zmienione, t. 2, PWN, Warszawa.
- Rusinkiewicz J. (2015), Rola rodziców w procesie rozwoju dziecka, [w:] A. Lewicka-Zelent, K. Korona (red.) (2015), Dziecko a rozwód. Bajki dla dzieci rozwodzących się rodziców, Difin, Warszawa.
- Schier K. (2014), Dorosłe dzieci, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Skalska M. (1991), Sytuacja emocjonalna dziecka w trakcie procesu rozwodowego rodziców, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 8.
- Smyczyński T. (2001), Prawo rodzinne. Analiza i wykładnia, C.H. Beck, Warszawa.
- Smyczyński T. (1999), Prawo dziecka do wychowania w rodzinie, [w:] T. Smyczyński (red.), Konwencja o Prawach Dziecka: analiza i wykładnia, Ars boni et aequi, Poznań.
- Stojanowska W. (1997), Ochrona dziecka przed negatywnymi skutkami konfliktu między jego rodzicami, Wydawnictwo WSPS, Warszawa.
- Stojanowska W. (1979), Rozwód a dobro dziecka, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
- Szempruch J. (2009), W poszukiwaniu idei podmiotowości relacji edukacyjnych rodziny i szkoły, Chowanna, tom jubileuszowy.
- Śniegulska M. (2018), Dzieci i młodzież doświadczające rozstania rodziców – wywiady psychologiczne, [w:] Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.
- Ustawa z 25.02.1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r. nr 9, poz. 59).
- Wicherek P. (2018), Problemy orzecznictwa w sprawach o uregulowanie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem w sytuacji ostrego konfliktu między rodzicami – głos sędziego rodzinnego, [w:] Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.
- Winiarz J., Gajda J. (2001), Prawo rodzinne, LexisNexis, Warszawa.
- Wojciechowska L. (1984), Oddziaływania wychowawcze rozwiedzionych matek a przystosowanie społeczne ich dzieci, [w:] L. Wołoszynowa (red.), Materiały do nauczania psychologii, t. 11: Psychologia rozwojowa, wychowawcza i społeczna, PWN, Warszawa.

Alicja Zagrodzka Rodzice w kryzysie małżeńskim na warsztatach umiejętności wychowawczych – szanse i zagrożenia

Albisetti V. (2007), O miłości. Jak przeżyć razem całe życie, przeł. A. Germeyan, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce.

Braun-Gałkowska M. (1992), Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.

Faber A., Mazlish E. (2013), Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały, jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły, przeł. M. Więżnowska, B. Horosiewicz, Media Rodzina, Poznań.

Freeman D.R. (1991), Kryzys małżeński i psychoterapia, przeł. J. Szymańska, J. Wójcik, PWN, Warszawa.

Gajdowie M. i M. (2012), Rozwój. Jak współpracować z łaską?, Pro Homine, Szczecin.

Górecka M., Hanusz J., Kucharska-Zygmunt A., Zygmunt A. (2008), Wyjątkowe rodzicielstwo. Scenariusze zajęć warsztatowych dla rodziców dzieci niepełnosprawnych, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa.

Jakubowska B., Markiewicz J. (2002), Rodzina w kryzysie. Podejście integrujące. Indywidualne i grupowe formy pomocy. Poradnik dla profesjonalistów, Stowarzyszenie OPTA, Warszawa.

James R.K., Gilliland B.E. (2005), Strategie interwencji kryzysowej, przeł. A. Bidziński, K. Mazurek, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa.

Karasowska A., Szulirz A. (2015), Ocalić więzi. Praca socjoterapeutyczna z rodziną zagrożoną, ETOH Fundacja Rozwoju Profilaktyki, Edukacji i Terapii Problemów Alkoholowych, Warszawa.

Kast V. (2001), Kryzys jest szansą, czyli jak wykorzystać trudności, przeł. R. Zajączkowski, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce.

Kornaszewska-Polak M. (2016), Poczucie przywiązania i osamotnienia w relacjach małżeńskich, "Roczniki Pedagogiczne" 8 (3), s. 23-38. [https://doi.org/10.18290/rped.2016.8\(44\).3-2](https://doi.org/10.18290/rped.2016.8(44).3-2)

Matyjas B. (2008), Dzieciństwo w kryzysie. Etiologia zjawiska, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa.

Nowak B.M. (2015), Rodzina w kryzysie. Studium resocjalizacyjne, PWN, Warszawa.

Mellody P., Freundlich L.S. (2010), Droga do bliskości. Prawda, szacunek i trwała miłość w związku, przeł. A. Wolnicka, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa.

McKay M., Davis M., Fanning P. (2019), Sztuka skutecznego porozumiewania się, przeł. A. Błaż, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot.

Niewiadomska I. (red.) (2015), Hazard i inne uzależnienia behawioralne. Doniesienia z badań, Polska Fundacja Pomocy Humanitarnej "Res Humanae", Warszawa.

Nowak B.M. (2015), Rodzina w kryzysie. Studium resocjalizacyjne, PWN, Warszawa.

Pisula E. (1998), Psychologiczne problemy rodziców dzieci z zaburzeniami rozwoju, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

- Reber A.S., Reber E.S. (2005), Słownik psychologii, I. Kurcz, K. Skarżyńska (red.), przeł. zespół tłumaczy, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Rosenberg M.B. (2018), Porozumienie bez przemocy. O języku życia, przeł. M. Markocka-Pepoń, M. Kłobukowski, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa.
- Sakowska J. (2010), Szkoła dla rodziców i wychowawców, cz. 1, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa.
- Sobol E. (red.) (2002), Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa.
- Sochocki M.J. (2009), Prezentacja rezultatów drugiego etapu badań ewaluacyjnych "Szkoły dla Rodziców i Wychowawców" (edycji wrzesień-grudzień 2007) oraz zogniskowanych wywiadów grupowych z absolwentami "Rodzeństwa bez rywalizacji", Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa.
- Stefan W. (2012), Jak radzić sobie z kryzysem w małżeństwie i rodzinie?, Salwator, Kraków [audiobook].
- Sujak E. (1992), Rozważania o ludzkim rozwoju, Wydawnictwo ZNAK, Kraków.
- Szewczyk W. (2006), Dylematy w prowadzeniu terapii dla małżonków, "Studia nad Rodziną", nr 18/19, s. 105-117.
- Tryjarska B. (red.) (2012), Bliskość w rodzinie. Więzy w dzieciństwie a zaburzenia w dorosłości, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Wojcieszek K.A. (2009), Wprowadzenie, [w:] M.J. Sochocki, Prezentacja rezultatów drugiego etapu badań ewaluacyjnych "Szkoły dla Rodziców i Wychowawców" (edycji wrzesień-grudzień 2007) oraz zogniskowanych wywiadów grupowych z absolwentami "Rodzeństwa bez rywalizacji", Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa.
- Zagrodzka A. (2017), Sytuacja dziecka w kryzysie małżeńskim rodziców - fenomen Wspólnoty Trudnych Małżeństw SYCHAR, [w:] E.J. Kryńska, A. Suplicka, U. Wróblewska (red.), Dziecko w historii - w kręgu kultury chrześcijańskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Zagrodzka A., Wądrzyk Z. (2019), Serce, błogosławieństwo i przekleństwo, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin (seria Niebo na ziemi, cz. 2).

Źródła internetowe

- Anonimowi Seksoholicy, <https://www.sa.org.pl/> (dostęp: 16.09.2019).
- Błogosławmy Dzieciom, <https://www.facebook.com/blogoslawmydzieciom/> (dostęp: 16.09.2019).
- Pallotyńskie Centrum Pomocy Duchowej SITIS, <https://www.sitis.org.pl/> (dostęp: 16.09.2019).
- Rocznik Demograficzny GUS 2018, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2018,3,12.html> (dostęp: 16.09.2019).
- Strategia Odbudowy Rodziny, oprac. Fundacja Mamy i Taty, Warszawa, 5 czerwca 2017, [http://centrumprasowe.pap.pl/cp/en/news/info/100192,,strategia-odbudowy-rodziny-zalozenia-cele-narzedzia-\(centrum-prasowe\)](http://centrumprasowe.pap.pl/cp/en/news/info/100192,,strategia-odbudowy-rodziny-zalozenia-cele-narzedzia-(centrum-prasowe)) (dostęp: 16.09.2019).
- Stowarzyszenie Szkoła dla Rodziców i Wychowawców, <http://szkoladlarodzicow.eu/dla-rodzicow/> (dostęp: 16.09.2019).

Stowarzyszenie Szkoła dla Rodziców i Wychowawców, Dla realizatorów, <http://szkoladlarodzicow.eu/dla-realizatorow/> (dostęp: 16.09.2019).

Wreszcie żyć – 12 kroków ku pełni życia. Warsztaty rozwoju duchowego, <https://www.12krokow.com.pl/> (dostęp: 16.09.2019).

Wspólnota Uzależnionych od Seksu i Miłości, <http://www.slaa.pl/> (dostęp: 16.09.2019).

Wspólnota Trudnych Małżeństw SYCHAR, <http://sychar.org/> (dostęp: 16.09.2019).

Anna Gawęł-Mirocha   Twórcze działania w pracy z dziećmi z cechami osobowości narcystycznej izolowanymi rówieśniczo jako sprawcami i ofiarami przemocy rówieśniczej

Boivin M. (2005), Origines des difficultés dans les relations entre pairs pendant la petite enfance et impacts sur l'adaptation psychosociale et le développement des jeunes enfants, [w:] Encyclopédie sur le développement des jeunes enfants, R.E. Tremblay, R.G. Barr, R. De V. Peters (red.), École de psychologie & Université Laval.

Bukowski W.M., Hoza B. (1989), Popularity and Friendship; Issues in the Theory, Measurement, and Outcome, [w:] T.J. Berndt, G.W. Ladd (red.), Peer Relationships in Child Development, John Wiley and Sons, New York.

Carton A. (2008), Développement des relations avec les pairs: contextes et fonctionnement des relations, [w:] Les relations sociales chez l'enfant. Genèse, développement, fonctions, A. Carton, F. Winnykamen (red.), Collection Cursus-Psychologie, Paris.

Coie J.D. (1982), Toward a Theory of Peer Rejection, [w:] S.R. Asher, J.D. Coie (red.), Peer Rejection in Childhood, Cambridge University Press, Cambridge.

Coie D., Ascher D., Kupersmidt J.B. (1990), Peer Group Behavior and Social Status, [w:] S.R. Asher, J.D. Coie, Peer Rejection in Childhood, Cambridge University Press.

Czerwińska A. (2003), Relacje rówieśnicze w klasach I-IV szkoły podstawowej, "Nauczyciel i Szkoła" 1-2 (18-19), s. 214-225.

Deptuła M. (2013), Odrzucenie rówieśnicze profilaktyka i terapia, PWN, Warszawa.

Ekiert-Grabowska D. (1982), Dzieci nieakceptowane w klasie szkolnej, WSiP, Warszawa.

Giza-Poleszczuk A., Komendant-Brodowska A., Baczek-Dombi A. (2011), Przemoc w szkole. Raport z badań. Maj 2011, Instytut Socjologii UW, Warszawa.

Goodman K.L., Southam-Gerov M.A. (2010), The Regulating Role of Negative Emotions in Children's Coping with Peer Rejection, "Child Psychiatry Human Development", vol. 41, nr 5, s. 515-534. <https://doi.org/10.1007/s10578-010-0185-2>

Guerin S., Hennessy E. (2004), Przemoc i prześladowanie w szkole, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

Gurycka A. (1990), Błąd w wychowaniu, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

- Grzegońska-Klarkowska H.J. (2015), Psychoanalityczne teorie rozwoju, Wydawnictwo Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Hartup W.W. (1999), Social Relationships and their Developmental Significance, "American Psychologist", vol. 44, nr 2, s. 120-126. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.2.120>
- Idsoe T., Dyregrov A., Idsoe E.C. (2012), Bullying and PTSD symptoms, "Journal of Abnormal Child Psychology", vol. 40, nr 6, s. 901-911. <https://doi.org/10.1007/s10802-012-9620-0>
- Jaskulska S. (2015), Wykluczenie rówieśnicze, Repozytorium UAM, Poznań.
- Kernberg O.F. (1976), Object-Relations Theory and Clinical Psychoanalysis, Jason Aronson, New York.
- Kernberg O.F. (2004), Aggressivity, Narcissism, and Self-Destructiveness in the Psychotherapeutic Relationship: New Developments in the Psychopathology and Psychotherapy of Severe Personality Disorders, Yale University Press, London. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300101805.001.0001>
- Kernberg P.F., Weiner A.S., Bardenstein K.K. (2000), Personality Disorders in Children and Adolescents, Basic Books, New York, s. 215-218.
- Konopczyński M. (2006), Twórcza resocjalizacja: wybrane metody pomocy dzieciom i młodzieży, MEN, Editions Spotkania 2006, Warszawa, s. 91-92.
- Konopczyński M. (2009), Metody twórczej resocjalizacji, Pedagogium, Warszawa.
- Krauze-Sikorska H. (2016), Terapia przez twórczość plastyczną w procesie wspomaganie i wspierania rozwoju dzieci z problemami internalizacyjnymi, czyli o tym jak można pomóc dziecku być "tym samym" ale "nie takim samym"?, EETP, t. 11, nr 3/41.
- Krupa B. (2011), Doświadczenia życiowe młodzieży z okresu wczesnego dzieciństwa i ich związek z niedostosowaniem społecznym, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych, Łódź.
- Ladd G.W., Herald S.L., Andrews R.K. (2006), Young Children's Peer Relations and Social Competence, [w:] B. Spodek, O.N. Saracho (red.), Handbook of Research on the Education of Young Children, Lawrence Erlbaum Associates, Mahway.
- Leary M.R. (2006), Interpersonal Rejection, Oxford University Press, New York. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195130157.001.0001>
- Łobocki M. (1985), Wychowanie w klasie szkolnej: z zagadnień dynamiki grupowej, WSiP, Warszawa.
- Makaruk K. (2017), Przemoc rówieśnicza. Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa.
- Obuchowski K. (1983), Psychologia dążeń ludzkich, PWN, wyd. 3, Warszawa.
- Olaś A. (2006), Arteterapia inspiracją dla pedagogiki, "Szkoła Specjalna", nr 4, s. 298-306.
- Olweus D. (1993), Bullying at School: What We Know and What We Can Do, Blackwell, Oxford.
- Olweus D. (2003), A Profile of Bullying at School, Educational Leadership, Blackwell, Oxford.
- Pilch T. (1995), Grupa rówieśnicza jako środowisko wychowawcze, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), Pedagogika społeczna, Wydawnictwo "Żak", Warszawa.

Pilkiewicz M. (1973), Socjometryczna skala akceptacji jako technika badania pozycji jednostki w nieformalnej strukturze grupy, [w:] L. Wołoszynowa (red.), Materiały do nauczania psychologii. Metody badań psychologicznych, PWN, Warszawa.

Pytka L., Zacharuk T. (1995), Zaburzenia przystosowania dzieci i młodzieży, WSRP, Siedlce.

Rigby K. (2008), Children and Bullying. How Parents and Educators Can Reduce Bullying at School, Blackwell Publishing.

Rudowski T. (2013), Edukacja i terapia przez sztukę. Arteterapia w świetle teorii doznań transakcyjnych, Warszawa.

Stańko-Kaczmarek M. (2013), Arteterapia i warsztaty edukacji twórczej, Warszawa.

Szulc W. (2009), Współczesne kierunki arteterapii. Arteterapia w programach terapeutycznych dla dzieci i młodzieży, [w:] Sztuka dla dziecka jako forma komunikacji społecznej, G. Leszczyński (red.), t. 1, Poznań 2009, s. 64.

Urban B. (2005), Zachowania dewiacyjne młodzieży w interakcjach rówieśniczych, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Urban B. (2000), Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Węgrzynowska J. (2016), Dzieci doświadczające przemocy rówieśniczej, "Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka", t. 15, nr 1.

Winnicott D.W. (2001), Dom jest punktem wyjścia. Eseje psychoanalityczne, Imago, Gdańsk.

Jacek Pyżalski, Agnieszka Cybal-Michalska, Natalia Walter, Mateusz Marciniak, Sylwia Jaskulska, Ewa Karmolińska-Jagodzik **Picie alkoholu i zaburzenia związane z piciem alkoholu u polskich studentów – kilka ważnych wyników reprezentatywnych badań**

American Psychiatric Association (2013), Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, wyd. 5, Washington, DC. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

Gerstenkorn A., Suwała M. (2003), Problem medyczno-społeczny spożywania alkoholu w grupie przyszłych lekarzy, "Wiadomości Lekarskie", nr 56, s. 402-406.

Laszek M., Nowacka E., Szatko F. (2011), Negatywne wzorce zachowań studentów, cz. I: Konsumpcja alkoholu i stosowanie substancji psychoaktywnych, "Problemy Higieny i Epidemiologii", nr 92, s. 114-119.

Meyer R. (2003), SA-Student-alkoholik, [w:] R. Meyer (red.), Jeden przypadek - wiele teorii, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot.

Möllers H.J. (2018), Możliwości i ograniczenia DSM-5 w polepszeniu klasyfikacji i diagnozy zaburzeń psychicznych Psychiatria Polska 52.4. <https://doi.org/10.12740/PP/91040>

Puchalski K. (1990), Zachowania związane ze zdrowiem jako przedmiot nauk socjologicznych. Uwagi wokół pojęcia, [w:] A. Gniazdowski (red.), Zachowania zdrowotne. Zagadnienia teoretyczne, próba

charakterystyki zachowań zdrowotnych społeczeństwa polskiego, Wydawnictwo Instytutu Medycyny Pracy, Łódź.

Puchalski K. (2010), Uwarunkowania zachowań zdrowotnych i możliwości ich kształtowania, [w:] E. Korzeniowska, K. Puchalski (red.), Nisko wykształceni pracownicy a zdrowie - wyzwania dla edukacji zdrowotnej, Wydawnictwo Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, Łódź.

Samochowicz A., Chęć M., Kołodziej Ł., Samochowicz J. (2015), Zaburzenia używania alkoholu: czy nowe kryteria diagnostyczne implikują zmianę strategii terapeutycznych?, "Alkoholizm i Narkomania", nr 28, s. 55-63. <https://doi.org/10.1016/j.alkona.2015.03.005>

Sidor K., Makara-Studzinska M. (2012), Profil studentów pijących ryzykownie w grupie studentów Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, "Hygeia Public Health", nr 47, s. 85-88.

Sierosławski J. (2018), The ESPAD Project: History and Assumptions. Introduction to Series of Papers from the ESPAD Study 1995-2015. Poland Against the Background of Europe, "Alcoholism and Drug Addiction/Alkoholizm i Narkomania", vol. 31, nr 1, s. 1-16. <https://doi.org/10.5114/ain.2018.78817>

Wojtowicz-Chomicz K., Kowal M., Kowalska M., Nieradko-Iwanicka B., Borzecki A. (2008), Analiza uzależnienia od nikotyny, motywacji do zaprzestania palenia i narażenia na palenie bierne wśród studentów Akademii Medycznej w Lublinie, "Problemy Higieny Epidemiologii", nr 89, s. 142-145.

Małgorzata Orłowska   Czas wolny jako środowisko życia .

Budżet czasu ludności 2013 (2016), cz. 2, GUS, Warszawa.

Czerepaniak-Walczak M. (2007), Od próżniaczenia do zniewolenia – w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego, [w:] E. Marynowicz-Hetka (red.), Pedagogika społeczna, podręcznik akademicki, t. 2, PWN, Warszawa.

Jakość życia w Polsce w 2015 r. Wyniki badań spójności społecznej (2017), GUS, Warszawa.

Kamiński A., (1961) Pedagogika społeczna, PWN, Warszawa.

Kargulowa A. (1998), Kilka uwag na temat przesłanek metodologicznych pedagogiki społecznej (relacja jednostka – środowisko), [w:] E. Marynowicz-Hetka, J. Piekarski, E. Cyrańska (red.), Pedagogika społeczna jako dyscyplina naukowa. Stan – perspektywy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Marynowicz-Hetka E. (2007), Pedagogika społeczna, t. 1, PWN, Warszawa.

Orłowska M. (2007), Przymus bezczynności, studium pedagogiczno-społeczne czasu wolnego bezrobotnych, PWN, Warszawa.

Orłowska M. (2010), Sytuacja dzieci w rodzinach objętych pomocą społeczną w wybranych dzielnicach m. st. Warszawy Praga Południe, Praga Północ, Targówek. Raport z badań, Wydawnictwo Fundacja Wspólna Droga, Warszawa.

Orłowska M. (2016), Między leisure a play, [w:] „Historia-Kultura-Globalizacja” ,nr 16, s. 111–116, <http://www.khg.uni.wroc.pl/?type=archiwum&nr=19> (dostęp: 01.02.2020).

Orłowska M., Błęszyński J.J. (2016), Czas wolny jako środowisko życia. Perspektywa pedagogiczna. Wybrane problemy, PWN, Warszawa.

Orłowska M., Błęszyński J.J. (2018), Czas wolny w służbie niepełnosprawnych, PWN, Warszawa.

Przećławska A., Theiss W. (1994), Pedagogika społeczna – dyskusji ciąg dalszy, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 4.

Radlińska H. (1961), Pedagogika społeczna, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław–Warszawa–Kraków.

Radzewicz-Winnicki A. (2008), Pedagogika społeczna, WAiP, Warszawa.

Standing G. (2014), Prekariat: nowa niebezpieczna klasa, przeł. K. Czarnecki, P. Kaczmarek, M. Karolak, PWN, Warszawa.

Walker G., Fenton L. (2011), Institutional Concentration of Leisure Research: A Follow-up to and Extension of Jackson (2004), “Journal Of Leisure Research”, vol. 43, nr 4, <http://js.sagamorepub.com/jlr/article/view/2410> (dostęp: 18.11.2019).
<https://doi.org/10.1080/00222216.2011.11950246>

Winiarski M. (2001), Edukacja środowiskowa – istota, wymiary, aktualne problemy, [w:] S. Kawula (red.), Pedagogika społeczna – dokonania – aktualności – perspektywy, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Katarzyna Białożyt Edukacja kobiet w okresie późnej starości

Białożyt K. (2020), Aktywność edukacyjna kobiet w okresie późnej starości, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków.
<https://doi.org/10.31338/uw.9788323542957.pp.425-442>

Dubas E. (2008), Edukacyjny paradygmat badawczy w geragogice, [w:] M. Kuchcińska (red.), Edukacja do i w starości, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej, Bydgoszcz.

Fabiś A., Wawrzyniak J.K., Chabior A. (2015), Ludzka starość. Wybrane zagadnienia gerontologii społecznej, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Gromkowska-Melosik A. (2014), Edukacja i nierówności społeczne. Uwagi teoretyczne w kontekście problemu klasy społecznej i płci, [w:] A. Gromkowska-Melosik, M.J. Szymański, Edukacja i nierówności. Trajektorii sukcesu i marginalizacji, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Halicki J. (2000), Edukacja seniorów w aspekcie teorii kompetencyjnej. Studium historycznoporównawcze, Trans Humana, Białystok.

Kuchcińska M. (2009), Edukacja przeciw marginalizacji seniorów, „Chowanna” 2(33), s. 173–186.

Kwiatkowska H. (1997), Edukacja nauczycieli. Konteksty – kategorie – praktyki, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.

Kwiatkowski S.M. (2018), Kompetencje przyszłości, [w:] S.M. Kwiatkowski (red.), Kompetencje przyszłości, Wydawnictwo FRSE, Warszawa.

Madalińska-Michalak J. (2017), Pedagogika i życie wartościowe. Etos prawdy i odpowiedzialności, [w:] M. Czerepaniak-Walczak, J. Madalińska-Michalak, B. Śliwerski (red.), Ku życiu wartościowemu. Idee-Koncepcje-Praktyki, t. I: Idee-Koncepcje, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

- Pakuła M. (2010), Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno-diagnostyczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Pikuła N.G., Białożył K. (2017), Edukacja całożyciowa – z perspektywy emerytowanych nauczycieli, [w:] J. Madalińska-Michalak, N.G. Pikuła, K. Białożył (red.), Edukacja i praca nauczyciela: ciągłość – zmiana – konteksty, Scriptum, Kraków.
- Pikuła N.G. (2016), Poczucie sensu życia osób starszych. Inspiracje do edukacji w starości, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Pólturzycki J. (2008), Edukacja ustawiczna w ujęciu Roberta Kidda, Jacques’a Delorsa i Polskiej Strategii z 2003 roku, [w:] S.M. Kwiatkowski (red.), Edukacja ustawiczna. Wymiar teoretyczny i praktyczny, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Warszawa–Radom.
- Skibińska E. (2008), Proces kształcenia seniorów, [w:] A. Fabiś (red.), Aktywność społeczna, kulturalna i oświatowa seniorów, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała.
- Szarota Z. (2009), Seniorzy w przestrzeni kulturalno-edukacyjnej społeczeństwa wiedzy, „Chowanna”, t. 2 (33): Edukacja wobec starości. Tradycja i współczesność, nr 52(65), s. 77–96.
- Szatur-Jaworska B., Błądowski P., Dziegielewska M. (2006), Podstawy gerontologii społecznej, Aspra, Warszawa.
- Szukalski P. (2013), Ludzie wieku 75+ – nowa kategoria demograficzno-społeczna?, [w:] K. Wieczorkowska-Tobis, D. Talarska (red.), Kwestionariusz Camberwell Assessment of Need for the Elderly (CANE) jako narzędzie do oceny zapotrzebowania na opiekę przez osoby w wieku podeszłym, Akademia Medyczna, Warszawa.
- Szymański M.J. (2014), Nierówności edukacyjne w zmieniającym się społeczeństwie, [w:] A. Gromkowska-Melosik, M.J. Szymański (red.), Edukacja i nierówności. Trajektoria sukcesu i marginalizacji, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Wiatrowski Z. (2012), Edukacja ustawiczna – nadal nieokreślona, „Edukacja ustawiczna dorosłych”, nr 1 (76), s. 47–52.
- Zych A.A. (2009), Przekraczając „smugę cienia”. Szkice z gerontologii i tanatologii, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.

Dariusz Kubinowski   Trajektorie legitymizacji naukowej innowacyjnych metod pedagogicznych badań jakościowych: badanie w działaniu, badanie przez sztukę, autoetnografia

- Atkinson B., Heath A., Chenail R. (1991), Qualitative Research and the Legitimization of Knowledge, "Journal of Marital and Family Therapy", vol. 17, nr 2, s. 161-166. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1991.tb00879.x>
- Atkinson P. (2005), Qualitative Research - Unity and Diversity, "Forum. Qualitative Social Research/Socialforschung", vol. 6, nr 3, art. 36, s. 1-15.
- Barone T., Eisner E.W. (2012), Arts Based Research, Sage Publications, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington.

- Carr W., Kemmis S. (1986), *Becoming Critical. Education, Knowledge, and Action Research*, The Falmer Press, Lewes.
- Ciechowska M. (2017), *Autoetnografia w badaniach pedagogicznych*, [w:] M. Ciechowska, M. Szymańska, *Wybrane metody jakościowe w badaniach pedagogicznych*, cz. 1, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Červinkova H. (red.) (2008), *Animatorzy społeczni na rzecz osób niepełnosprawnych. Animacja środowiska na pograniczu*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław.
- Červinkova H., Gołębiak B.D. (red.) (2010), *Badania w działaniu. Pedagogika i antropologia zaangażowane*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Červinkova H., Gołębiak B.D. (red.) (2013), *Edukacyjne badania w działaniu*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S. (red.) (1994), *The Handbook of Qualitative Research*, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S. (red.) (2000), *The Sage Handbook of Qualitative Research (second edition)*, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S. (red.) (2005), *The Sage Handbook of Qualitative Research (third edition)*, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S. (red.) (2011), *The Sage Handbook of Qualitative Research (fourth edition)*, Sage Publications, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S. (red.) (2018), *The Sage Handbook of Qualitative Research (fifth edition)*, Sage Publications, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington-Melbourne.
- Eisner E.W. (1976), *Educational Connoisseurship and Educational Criticism - Their Forms and Functions in Educational Evaluation*, "Journal of Aesthetic Education", vol. 10, nr 3-4, s. 135-150.
<https://doi.org/10.2307/3332067>
- Eisner E.W. (1991), *The Enlightened Eye. Qualitative Inquiry and the Enhancement of Educational Practice*, Merrill-Printice Hall, Upper Saddle River-Columbus.
- Kacperczyk A. (2014), *Autoetnografia - w stronę humanizacji nauki*, "Przegląd Socjologii Jakościowej", A. Kacperczyk (red.), nr 3, t. X: *Autoetnografia - technika, metoda, nowy paradygmat?*, s. 6-13.
- Kacperczyk A. (red.) (2014), *Autoetnografia - technika, metoda, nowy paradygmat?*, "Przegląd Socjologii Jakościowej", t. X, nr 3, s. 241.
- Knowles J.G., Cole A.L. (red.) (2008), *Handbook of the Arts in Qualitative Research*, Sage Publications, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore.
- Korniłowicz K. (1976), *Pomoc społeczno-kulturalna dla młodzieży pracującej i dorosłych: wybór pism*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Krasoń K., Konieczna-Nowak L. (2016), *Sztuka - terapia - poznanie. W stronę podejścia indywidualizującego w badaniach muzykoterapeutycznych*, PWN, Warszawa.
- Kubinowski D. (2013), *Idiomatyczność - synergia - emergencja. Rozwój badań jakościowych w pedagogice polskiej na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo "Makmed", Lublin.

Kubinowski D. (2019), Metodologia badań pedagogicznych między normatywnością a opisowością, [w:] J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, S. Pasikowski (red.), Krytyka metodologiczna w praktyce tworzenia wiedzy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź. <https://doi.org/10.18778/8142-715-9.04>

Leavy P. (2018), Metoda spotyka sztukę. Praktyki badawcze oparte na sztuce, tłum. K. Stanisz, J. Kucharska, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa.

Lewin K. (1946), Action Research and Minority Problems, "Journal of Social Issues", vol. 2, s. 34-46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>

Nowa encyklopedia powszechna PWN (1997), PWN, Warszawa.

Nowak S. (2012), Metodologia badań społecznych, PWN, Warszawa.

Palka S. (1990), Ilościowo-jakościowe badania pedagogiczne, [w:] R. Schulz (red.), Metodologiczne i utylitarne aspekty badań pedagogicznych, Instytut Badań Pedagogicznych, Warszawa.

Palka S. (2006), Metodologia, badania, praktyka pedagogiczna, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

Słownik grecko-polski (2001), na podstawie słownika Zygmunta Węclewskiego opracował Oktawiusz Jurewicz, t. 1-2, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa.

Smolińska-Theiss B., Theiss W. (2013), Badanie i działanie w pedagogice społecznej - między tradycją a współczesnymi zadaniami, [w:] H. Červinkova, B.D. Gołębnik (red.), Edukacyjne badania w działaniu, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

Szwabowski O. (2019), Nekrofilna produkcja akademicka i pieśni partyzantów. Autoetnografia pracy akademickiej i dydaktycznej w czasach zombie-kapitalizmu, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Telka L. (2009), Przekształcanie przestrzeni społecznej placówki: studium społeczno-pedagogiczne na przykładzie żłobków, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Touraine A. (2010), Samotworzenie się społeczeństwa, tłum. A. Karpowicz, Zakład Wydawniczy "Nomos", Kraków.

Jarosław Gara   **Problematyczność recepcji metody fenomenologicznej i jej stosowalności w badaniach pedagogicznych**

Ablewicz K. (1994), Hermeneutyczno-fenomenologiczna perspektywa badań w pedagogice, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Ablewicz K. (2003), Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Benner D. (2015), Pedagogika ogólna. Wprowadzenie do myślenia i działania pedagogicznego w ujęciu systematycznym i historyczno-problemowym, tłum. D. Stępkowski, Wydawnictwo KSW, Warszawa.

- Blaustein L. (2013), Edmund Husserl i jego fenomenologia, [w:] D. Bęben, M. Ples-Bęben (red.), Polska fenomenologia przedwojenna. Antologia tekstów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Bocheński J.M. (1993), Współczesne metody myślenia, tłum. S. Judycki, Wydawnictwo "W drodze", Poznań.
- Embree L. (red.) (1997), Encyclopedia of Phenomenology, Kluwer Academic Publisher, Dordrecht-Boston-London.
- Embree L. (2006), Analiza refleksyjna. Wprowadzenie do badań fenomenologicznych, tłum. A. Łagodzka, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Filek J. (2001), Fenomenologia wychowania, [w:] J. Filek, Filozofia jako etyka, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Gara J. (2009), Od filozoficznych podstaw wychowania do egzystencjalnej filozofii wychowania, Wydawnictwo APS, Warszawa.
- Gara J. (2015), Egzystencjalny fenomen epizodów codzienności jako źródło antycypacji przyszłości, "Studia z Teorii Wychowania", nr 3, s. 29-48.
- Gara J. (2017), Fenomenologia jako metoda myślenia - u podstaw warsztatu badań egzystencjalnych, "Pedagogika Szkoły Wyższej", nr 1, s. 9-24.
- <https://doi.org/10.18276/psw.2017.1-01>
- Gara J. (2019), Odyseja myśli poszukującej "życia utkanego z refleksyjności nad marzeniami", "Przegląd Pedagogiczny", nr 1, s. 251-259.
- Gniazdowski A. (2015), Antynomie radykalizmu. Fenomenologia polityczna w Niemczech 1914-1933, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Grondin J. (2015), Gadamera doświadczenie i teoria wychowania: uczenie się, że inny może mieć rację, "Kwartalnik Pedagogiczny", nr 2, s. 11-29.
- Husserl E. (1968), Phänomenologische Psychologie. Husserliana: Edmund Husserl. Gesammelte Werke, IX, Martinus Nijhoff, The Hague. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-2592-7>
- Husserl E. (1975), Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii, księga pierwsza, tłum. Gierlunka G., PWN, Warszawa.
- Husserl E. (1996), List do Hugo von Hofmannsthal, tłum. P. Bukowski. "Teksty Drugie", nr 2/3, 255-258.
- Husserl E. (2013), Sąd i doświadczenie, tłum. B. Baran, Fundacja Aletheia, Warszawa.
- Ingarden R. (1974), Wstęp do fenomenologii Husserla, PWN, Warszawa.
- Ingarden R. (2013), Edmund Husserl: Logische Untersuchungen, [w:] D. Bęben, M. Ples-Bęben (red.), Polska fenomenologia przedwojenna. Antologia tekstów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Kołąkowski L. (1965), Husserl - filozofia doświadczenia rozumiejącego, [w:] B. Baczyńska (red.), Filozofia i socjologia XX wieku, Wiedza Powszechna, Warszawa.

- Krokos J. (1992), Fenomenologia Edmunda Husserla, Aleksandra Pfändera, Maxa Schelera, Agencja Wydawnicza Katolików, Warszawa.
- Kron F.W. (2012), Pedagogika. Kluczowe zagadnienia, tłum. E. Cieślik, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot.
- Lippitz W. (2005), Różnica i obcość. Studia fenomenologiczne w obrębie nauki o wychowaniu, tłum. A. Mużyn, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Lorenc I., Salwa M., Schollenberger P. (red.) (2012), Fenomen i przedstawienie. Francuska estetyka fenomenologiczna. Założenia/zastosowania/konteksty, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Michalski (1988), Heidegger i filozofia współczesna, PIW, Warszawa.
- Migasiński J., Lorenc I. (red.) (2006), Fenomenologia francuska. Rozpoznania/rozwiązania/interpretacje. Wybór tekstów, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Moran D., Cohn J. (red.) (2012), The Husserl Dictionary, Continuum International Publishing Group, London-New York.
- Pelcová N. (2014), Człowiek i wychowanie w refleksji fenomenologicznej, tłum. A. Bystrzycka, Wydawnictwo Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.
- Piasecka J. (2018), O uniwersalizmie (nie)dokończenia. Edukacyjne (nie)miejsca i (nie)ślady, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa.
- Płotka W. (2014), Słowo wstępne, [w:] W. Płotka (red.), Wprowadzenie do fenomenologii. Interpretacje, zastosowania, problemy, t. I, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Płotka W. (red.) (2014), Wprowadzenie do fenomenologii. Interpretacje, zastosowania, problemy, t. I, II, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Przanowska A. (2019), Listening and Acouological Education, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323537519>
- Przanowska M. (2015), Pytanie o sens (w) edukacji. Od Grondinowskiej semantyki sensu i jej pedagogicznych egzemplifikacji do antyredukcjonizmu hermeneutyki kształcenia, "Kwartalnik Pedagogiczny", nr 2, s. 30-55.
- Przybylski A. (2007), Działalność edukacyjna i myśl pedagogiczna św. Edyty Stein, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Rozkwitalski J. (2013), Metoda fenomenologiczna, [w:] D. Bęben, M. Ples-Bęben (red.), Polska fenomenologia przedwojenna. Antologia tekstów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Ryk A. (2015), W poszukiwaniu podstaw badań eidetycznych w perspektywie fenomenologicznej. Na podstawie koncepcji Edmunda Husserla, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Schütz A. (2012), Powracający do domu, [w:] A. Schütz, O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej, tłum. B. Jabłońska, Zakład Wydawniczy "Nomos", Kraków.
- Sobota D.R. (2017), Narodziny fenomenologii z ducha pytania. Johannes Daubert i fenomenologiczny rozruch, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.

- Sobota D.R. (red.) (2018), Wybrane problemy wczesnej fenomenologii. Antologia tekstów, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Sokolowski R. (2012), Wprowadzenie do fenomenologii, tłum. M. Rogalski, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Sosnowska P. (2019), Filozofia wychowania w perspektywie Heideggerowskiej różnicy ontologicznej, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Spiegelberg H. (1994), The Phenomenological Movement. A Historical Introduction, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht-Boston-London.
- Tatarkiewicz W. (2013), Szkoła fenomenologów, [w:] D. Bęben, M. Ples-Bęben (red.), Polska fenomenologia przedwojenna. Antologia tekstów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Rafał Włodarczyk Rozumienie jako przekład. Wokół koncepcji hermeneutyki George'a Steinera

- Bachmann-Medick D. (2012), Cultural turns. Nowe kierunki w naukach o kulturze, tłum. K. Krzemieniowa, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Bhabha H.K. (2010), Miejsca kultury, tłum. T. Dobrogoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Bloom H. (2002), Lęk przed wpływem. Teoria poezji, tłum. A. Bielik-Robson, M. Szuster, Universitas, Kraków.
- Burzyńska A. (2001), „Przeciw interpretacji”, czyli burzliwe lata 60, [w:] A. Burzyńska, Dekonstrukcja i interpretacja, Universitas, Kraków.
- Dosse F. (2007), 1967–1968: Redakcyjne wrzenie, tłum. Ł. Chomyn, [w:] K. Liszka, R. Włodarczyk (red.), Lektury poststrukturalistyczne, Chiasm, Wrocław.
- Jakobson R. (2009), O językoznawczych aspektach przekładu, tłum. L. Pszczołowska, [w:] B. Bukowski, M. Heydel (red.), Współczesne teorie przekładu. Antologia, Znak, Kraków.
- Lévinas E. (1977), Judaïsme et révolution, [w:] E. Lévinas, Du sacré au saint. Cinq nouvelles lectures talmudiques, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Lévinas E. (1988), La traduction de l'Écriture, [w:] E. Lévinas, À l'Heure des Nations, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Nycz R. (2000), Dekonstrukcja w badaniach literackich, słowo/obraz terytoria, Gdańsk.
- Pecaric S. (2002), Wgląd w Pieśń nad Pieśniami. Istota języka religijnego, [w:] S. Pecaric (red.), Hagada na Pesach i Pieśń nad Pieśniami, Fundacja RONALDA S. LAUDERA, Kraków.
- Pecaric S. (2005), Wstęp. Mowa na pustyni, [w:] Tora. Księga czwarta Bemidbar, red. i przekł. S. Pecaric, Fundacja RONALDA S. LAUDERA, Kraków.
- Polski Słownik Judaistyczny. Dzieje, kultura, religia, ludzie (2003), t. 1–2, oprac. Z. Borzymińska, R. Żebrowski, Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Steiner G. (1980), Martin Heidegger, Penguin Books, New York.

Steiner G. (1997a), „Aus Worten, nicht Wörtern”, tłum. A. i A. Klubowie, „Dekada Literacka”, nr 8–9.

Steiner G. (1997b), Rzeczywiste obecności, tłum. O. Kubińska, słowa/obraz terytoria, Gdańsk.

Steiner G. (2000), Po wieży Babel. Problemy języka i przekładu, tłum. O. i W. Kubińscy, Universitas, Kraków.

Steiner G. (2004), Gramatyki tworzenia, tłum. J. Łoziński, Zysk i S-ka, Poznań. Steiner G. (2008), Wydrążony cud, „Przegląd Polityczny”, nr 91/92.

Steiner G. (2016), Poezja myślenia. Od starożytnych Greków do Celana, tłum. B. Baran, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa.

The Encyclopedia of Jewish Life and Thought (1996), C. Pearl (red.), Carta, Jerusalem.

Włodarczyk R. (2009a), Hermeneutyka przekładu – zasadniczy wymiar dialogu. Wokół koncepcji George’a Steinera, [w:] E. Dąbrowa, D. Jankowska, Pedagogika dialogu. Dialog w teorii i praktyce edukacyjnej, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.

Włodarczyk R. (2009b), Lévinas. W stronę pedagogiki azylu, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323537588>

Włodarczyk R. (2011), Transdyscyplinarność – transgresja – translacja, [w:] R. Włodarczyk, W. Żłobicki (red.), Interdyscyplinarność i transdyscyplinarność pedagogiki – wymiary teoretyczny i praktyczny, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Włodarczyk R. (2016), Ideologia, teoria, edukacja. Myśl Ericha Fromma jako inspiracja dla pedagogiki współczesnej, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Zeidler-Janiszewska A. (2006), O tzw. zwrocie ikonicznym we współczesnej humanistyce. Kilka uwag wstępnych, „Dyskurs”, nr 4.

„Zwroty” badawcze w humanistyce. Konteksty poznawcze, kulturowe i społeczno-instytucjonalne (2010), J. Kowalewski, W. Piasek (red.), Instytut Filozofii UWM, Olsztyn.